

MAGYARORSZÁG EXPORTJA KELET FELÉ

Az EXPORTPIACOKÉRT manapság minden állam egyre hevesebb harcot vív; ebben a küzdelemben mi sem maradhatunk el. Míg agrártermékeink útja csaknem kivétel nélkül nyugat felé vezet és elhelyezésük a nyugati államok szükségleteitől és gazdasági politikájától függ addig a tőlünk keletre fekvő államok: Románia., Jugoszlávia, Bulgária, Görögország, Törökország és Albánia is megfelelő piacok gyanánt kínálkoznak iparcikkeink számára; helyesebben szólva: mindezek az államok jelentékeny mennyiségű iparcikket importálnak, részben igen távoli országokból, úgyhogy nincs természetesebb törekvés, mint az, amely felvevőképességükkel foglalkozva, vizsgálni igyekszik, milyen mértékben foglal helyet e piacokon Magyarország és miért szorul aránylag oly kedvezőtlen pozícióba, mint amilyenről a közlendő számok beszélnek.

Ennél a vizsgálatnál nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a tőlünk keletre fekvő agrárállamokat mind, kivétel nélkül, foglalkoztatja az iparfejlesztés problémája; a helyett, hogy — amúgy is bizonyára céltalanul és eredménytelenül — lebeszélni igyekeznek őket belföldi ipar megteremtésére, vagy továbbfejlesztésére irányuló szándékukról, méltányosabb, bölcsebb és adott körülmények között talán hasznosabb is, törekvéseikkel szemben megértést tanúsítani. Ez a cikk egyébként nem óhajt foglalkozni azzal az alapvető problémával, vajjon mennyiben befolyásolja a keleti államok iparfejlesztési és vámvédelmi irányzata a nyugati államok exportját, hanem pusztán arra a kérdésre akar rávilágítani, hogy ott, ahol ezekben a keleti államokban az importszükséglet a számok tanúsága szerint még kétségen kívül megvan, milyen helyet foglal el ezeken a számára sok tekintetben előnyös exportterületeken Magyarország; feleletet óhajt keresni — amennyiben a számok erre is felelnek — arra a kérdésre, hogy érvényesülése a versenyalamokkal szemben miért oly kedvezőtlen.

A magyar kivitel az utolsó években tudvalevőleg általában stagnál, sőt csökken. Az 1925 évben 812 millió pengő értékű árut exportáltunk, az 1926 évben 869 millió értékűt, az 1927 évben csak 800 millió pengő értékűt. Az 1928 év eddigi első kilenc hónapjának adatai alapján becsülve, exportunk az év végéig talán fel fog emelkedni mintegy 820 millióra, tehát valamivel túl fogja haladni a múlt évit. De a behozatal állandó növekvését figyelembevéve joggal beszélhetünk a kivitel stagnálásáról. Ebből a 800 millió exportból az 1927 évben Romániába ment 357 millió pengő, vagyis az egész kivitelnek 4.47 százaléka; Jugoszláviába 41.3 millió pengő, az egész export-

fiak 5.16 százaléka, Bulgáriába 8.4 millió pengő, vagyis 1.05 százalék, Görögországba 5 4 millió pengő, vagyis 0.68 százalék, Törökországba 4 millió pengő, vagyis 0.51 százalék. Ez összesen 94.9 millió pengő. Albániai kivitelünk az 1927 évi statisztikában még nem volt külön kimutatva, de az 1928 év első háromnegyed részének statisztikája is egészen minimális albániai kivitel mutat ki, úgyhogy azt mondhatjuk, hogy exportunkból kerekén évi 95 millió pengő, tehát alig több, mint 8 százalék irányult a Balkánra. Megjegyezzük, hogy békében még kedvezőtlenebb volt az arány, mert például az 1912 évben Romániába egész kivitelünknek csak 1.86 százaléka jutott, Szerbiába 0.87 százaléka, Bulgáriába 0.53 százaléka, Görögországba 0,11 százaléka, európai és ázsiai Törökországba együtt 1.05 százaléka. A békeviszonyokat azonban nagyon természetesen nem lehet összehasonlítani a mai helyzettel, midőn úgy Magyarországnak, mint a szóbanlevő államoknak gazdasági területe és közjogi szerkezete megváltozott. Magyarország akkor egész kivitelének 72.59 százalékát adta el a vele közös gazdasági területet képező Ausztriában. Ma még mindig domináló Ausztria részesedése exportunkban: 34.76 százalék; sőt, ha ehhez hozzászámítjuk Csehország, mint volt osztrák terület 19.57 százalékát és figyelembe vesszük, hogy osztrák területet kapott Olaszország, Románia és Jugoszlávia is, akkor azt kell mondanunk, hogy a magyar kivitel egész iránya, a mindent felforgató területi változások ellenére is, a régihez hasonló maradt. Ez különben egészen természetes, hiszen főként agrártömegcikkekről van szó; kiviteli áruink között legelői van a búza, azután a vágó- és igásállatok, a liszt, a rozs, a baromfi, s csak azután jön a cukor s a gépeket és villamos készüléket nemely évben a tojás és a toll is megelőzi; már pedig az élelmezési tömegcikk eladását legelső sorban a földrajzi viszonyok által többé-kevésbé meghatározott fuvardíjak befolyásolják. A Balkánra irányuló magyar kivitel mindamellett már a magyar statisztika számai alapján is, csekélynek kell mondani, főként ha figyelembe vesszük azt az aránylag igen jelentős ipari fejlődést, amelyen Magyarország a békekötést követő években keresztül ment. Igaz, hogy ipari fejlődésünknek törekvése eddig elsősorban a belső piac ellátása volt, ami annál kevésbé elegendő, mert nagyon sok fontos iparágunk — például a vasfeldolgozó- és a gépipar — nem a háború után, tehát nem a megkisebbedett, de vámhatárokkal körülvett piac védett voltát kihasználva keletkezett, hanem a béke idejéből, túlméretezve, maradt reánk. De még az újonnan keletkezett, vagy újabban feltűnően megerősödött iparoknál is általában az volna az egészséges tendencia, hogy a belső piac ellátásával párhuzamosan kivitelüket is szervezzék. Kétségtelen, hogy ez a kiviteli szervezkedés mindeddig nem történt meg kellő mértékben.

Még nyilvánvalóbb a magyar export Hamupipőke-szerepe a Balkánon, ha a számbajövő államok statisztikájában vizsgáljuk részesedésünket.

A közeli Kelet államai közül Jugoszlávia és Románia közvetlen szomszédunk. Mind a kettő rendszeresen ad ki statisztikai közleményeket; a román külkereskedelmi statisztika azonban a forgalmat

országok szerint nem részletezi. Amennyiben a romániai külforgalomnak országok szerinti megoszlására mégis hivatkozunk, az adatok a Sigerus-féle „Wirtschafts-Statistisches Jahrbuch Rumäniens 1928” című munkából valók, melynek megbízhatóságát nem volt módunkban ellenőrizni. Bulgária és Görögország szintén rendszeresen publikál statisztikai kiadványokat; Albániáról csak bizonyos jelentésekben találunk statisztikai adatokat, s az egyik ilyen becslés szerint Albánia egész bevétele 1926-ban kereken 25 millió aranyfrank volt. Törökország statisztikai adatai nem teljesen állottak rendelkezésünkre. De a hozzávetőleges összehasonlítás céljaira az említett statisztikai kiadványokból nyerhető adatok mindenesetre megfelelnek. Ezek az adatok a keleti államok beviteli forgalmáról a következő képet adják:

Jugoszlávia bevétele az utolsó évekből, svájci frankra átszámítva, a következő volt:

	1924	1925	1926
összes bevétel	600.187	799.013	695.255
ebből:			
mezőgazdaság	96.309	130.038	114.027
vas- és gépipar	107.549	155.913	151.643
vegyi ipar	21.078	41.058	39.098
textilipar.....	240.048	303.333	252.632
Fontosabb származási államok:			
Ausztria	118.684	146.624	139.627
Csehország	120.433	142.478	130.033
Németország	49.794	79.181	83.658
Magyarország	17.392	40.252	32.299

Románia bevétele, ezer svájci frankra átszámítva:

	1924	1925	1926
összes bevétel	654.811	722.350	802.116
ebből:			
mezőgazdaság	60.728	67.524	59.595
vas- és gépipar	192.075	236.790	302.436
vegyszeri ipar	22.263	28.784	29.496
textilipar.....	309.861	303.146	304.667
Fontosabb származási államok:			
Ausztria	110.523	83.984	—
Csehország	75.688	121.200	—
Németország	126.284	126.928	—
Magyarország	27.411	29.400	—
Jugoszlávia	1.870	—	—

Az 1926 évben Magyarország a magyar statisztika szerint mintegy 31 millió svájci frank értékű árut helyezett el Romániában ; Ausztria, saját statisztikája szerint, 80 millió svájci frankot. Bulgária bevétele ezer svájci frankra átszámítva:

Fontosabb származási államok:	1924	1928	1926
Ausztria	27.261	19.117	18.604
Csehország	22.990	18.968	24.022
Németország	56.030	49.181	46.028
Magyarország	5.688	6.390	6.654
Jugoszlávia	6.943	1.365	1.457

Görögország bevétele ezer svájci frankra átszámítva:

	1924	1928	1926	1927
összes bevétel	790.237	796.023	646.473	858.294

Magyarország részesedése a görög importban oly csekély, hogy a statisztikában nincs is külön kimutatva. Görögország legfontosabb ellátója Amerika, amely az egész bevételnek mintegy hatodrészt szállította, azután Anglia, Franciaország, Olaszország, Németország, Románia, Jugoszlávia. Ausztria ezen a piacon — a többi Balkán-piacoktól eltérően — meglehetősen háttérbe szorul, századrészt sem látja el a görög bevételnek. A bevételi árak is mások, mint a többi Balkán-államokban: a különböző agrárcikkek dominálnak. A magyar statisztika szerint 1926-ban 6'5 millió pengő, 1927-ben 5.4 millió pengő, az 1928 év első kilenc hónapjában pedig 3.8 millió pengő értékű árut szállítottunk Görögországba.

Törökországra nézve csak az 1924 márciusától 1925 októberéig tartó időszakra állottak statisztikai havi füzetek rendelkezésre. Évi átlagra átszámítva Törökország egyévi bevétele 620 millió svájci frank körül jár s ebből Magyarország részesedése 1.5 millió. Saját statisztikánk szerint 1926-ban 3.9 és 1927-ben 3.8 millió pengő értékű árut szállítottunk Törökországba.

Ezeket a számokat olvasva elsősorban az tűnik fel, hogy a szóbanlevő Balkán-államok külforgalma, nevezetesen bevétele, úgy abszolút összeg tekintetében, mint aránylag véve kisebb a magyar importnál. Csak Görögország kivétel. Jugoszlávia bevétele az utolsó években 7—800 millió svájci frank körül jár, Románia bevétele szintén körülbelül ezen a nívón mozgott, Bulgária bevétele pedig 220—230 millió svájci frank volt, míg a magyar bevétel 1926-ban 952 millió pengő, 1927-ben 1.147 millió pengő volt, tehát több, mint egy milliárd svájci frank, vagyis jóval több, mint a nálunk jelentékenyen népesebb Románia, vagy Jugoszlávia bevétele. Romániának 16 millió, Jugoszláviának 12 millió, Bulgáriának 4.8 millió és Magyarországnak 8 millió lakosa van. Az import fejkvótája Magyarországon 1926-ban 107 svájci frank, 1927-ben 128.75 svájci frank; Jugoszláviában 57.9 svájci frank, 1927-ben 55.4 svájci frank; Romániában 1926-ban 50 svájci frank; Bulgáriában 47.2 svájci frank; Törökországban mintegy 40 svájci frank; csak a 4,759.000 lakosságú Görögországban emelkedik a magyar nívó fölé, 180 svájci frankra. Ebből kétségtelenül következik, hogy Magyarországon a behozatal túlnagy, a szóbanlevő többi államokban túlkevés és még bizonyára lényegesen fokozható volna. Természetesen figyelembe kell venni a magyar import megítélésénél a magasabb kultúrnívót, azután azt a körülményt, hogy bizonyos, nálunk csaknem teljesen hiányzó, de kellő előrelátással, jelentékeny mértékig pótolható nyersanyagokból (például a fából)

egyelőre még behozatalra szorulunk; fejlettebb feldolgozó iparunk pedig egyes félgyártmányok nagyobb arányú importját teszi szükségessé.

A Balkán-államok között egyik legfontosabb piacunk Jugoszlávia és ez egyúttal az az állam, amelynek leginkább részletezett külkereskedelmi statisztikája lehetőségessé teszi, hogy bevitelének országok szerinti megoszlásával kissé bővebben foglalkozhassunk.

Jugoszlávia importja már 1923 óta meglehetősen állandóan, szinte minden évben 8 milliárd dinár körül jár. A jugoszláv statisztika szerint az összes bevétel az utolsó öt évben a következőképpen alakult:

1923-ban	8.309	millió	dinár
1924-ben	8.221	„	„
1925-ben	8.752	„	„
1926-ban	7.631	„	„
1927-ben	7.286	„	„

Mint már említettük, a jugoszláv piacnak legfontosabb szállítója Ausztria, amely egyes években a jugoszláv bevételnek csaknem harmadrészét látta el, más években több, mint negyedrészt s az utolsó években is mintegy ötdrészét. A második helyért Csehország és Olaszország küzd, míg Németország többnyire mögöttük van. Magyarországot még Anglia is megelőzi s az 1927-ik évben csak a hatodik helyen vagyunk a jugoszláv import ellátása tekintetében. Az 1927-ik évben Jugoszláviának kereken 73 milliárd dinár összes bevételéből a fontosabb exportállamok a következőképpen részesedtek:

	millió dinár	%
Magyarország	358	4'91
Ausztria	1.424	19'55
Anglia	511	7'01
Olaszország	940	12'90
Németország	898	12'34
Románia	274	3'76
Amerikai Egyesült-Államok ...	254	3'49
Franciaország	318	4'37
Csehország	1.399	19'20

Amint látható, az import javarésze ipari exportáló államokból ered, hiszen Jugoszlávia maga is agrárállam és a mezőgazdasági cikkek közül nagyobb tömegben legfeljebb rizst, olajos magvakat stb. importál. Kétségtelen az is, hogy mindezek az államok: Ausztria, Csehország, Olaszország, Németország, Franciaország és a többi, iparilag fejlettebbek Magyarországnál. A legfontosabb ipari szükségleti cikkek-nél, a textilárúknál, melyek az egész jugoszláv importnak több, mint harmadrészét teszik ki, kedvező földrajzi helyzetünk nem eléggé döntő tényező; ezenkívül figyelembe kell venni, hogy Ausztria és Olaszország földrajzi helyzete Jugoszlávia ellátása szempontjából legalább egyes fontos relációkban éppen olyan kedvező. A piac alapos ismerete dolgában — ami főként a hitelezés szempontjából fontos — Ausztria és Csehország még a régi Monarchia idejéből éppúgy fel van készítve, mint a magyar exportőr. Részesedésünk csekély volta mindezeknek a magyarázatoknak figyelembevételével is aggasztó jelenség s különösen meglepő és az okok részleteire nézve felderítendő körülmény, hogy olyan távolfekvő államok is, mint Németország,

Anglia, Franciaország és részben Amerika megelőznek bennünket a jugoszláv piacon még azokkal az iparcikkkel is, melyek gyártása tekintetében — ha nem is állunk ezeknek az államoknak níveljén — az exportra be vagyunk rendezkedve és a jugoszláviai szükségleteket és igényeket kétségen kívül ki tudjuk elégíteni.

A többi Balkán-államokról rendelkezésünkre álló adatok, sajnos, szintén a magyar export kedvezőtlen elhelyezkedéséről beszélnek. A román statisztika szerint 1925-ben 29 millió svájci frank értékű árut helyeztünk el s ugyanakkor Csehország és Németország több, mint négyszer annyit, Ausztria csaknem háromszor annyit. A bolgár statisztika szerint 1927-ben 66 millió svájci frank volt a magyar bevétel, ugyanakkor az ausztriai mintegy háromszor annyi, a csehországi csaknem négyszer annyi és a németországi több, mint hetszerese a magyar bevételnek. Görögországi és törökországi vonatkozásban, mint a már közölt számok mutatják, helyzetünk még sokkal kedvezőenebb.

Ezekre a számokra s erre az aránytalanságra rámutatva, ez a cikk tulajdonképpen célját már el is érte. A statisztikának és a gyakorlati adatoknak minden részletet figyelembevevő vizsgálata kétségen kívül sok esetben arra az eredményre vezetne, hogy érvényesülésünket a magyar termelésen és szervezkedésen kívül eső okok is gátolják. De figyelembevéve mindezt s figyelembevéve még azt is, hogy a volt ellenséges államok némelyikében a közszállítások terén politikai okokból kedvezőenebb kilátásokkal indulunk, mint többi volt szövetségeseink; figyelembevéve Németország rendkívüli erőfeszítését a hitelnyújtásban s a többi nagy államok részéről szintén jelentkező hitel-dumpingszerű jelenségeket: a számokból még mindig azt a következtetést kell levonnunk, hogy ekkora elmaradottságunk nem szükségszerű s jelentékeny részben olyan hibák, vagy mulasztások következménye, amelyeket pótolni lehet és pótolni kell is. Tudvalevő, hogy a szóbanlevő összes balkáni államokban a vámügyi legnagyobb kedvezmény, az egyenlő elbánás biztosítva van számunkra; ezeknek az államoknak vámpolitikája tehát a versenyző exportőrök tevékenységét egyformán könnyíti, vagy gyengíti; ugyanolyan vámtételek mellett, mint láttuk, más államok a magyar kivétel sokszorosát érik el. Tudni és méltányolni kell azt is, hogy az exportüzlet nehézségei sokfélék és szinte rendkívüliek azért, mert, mint előrebocsátottuk, a fogyasztópiacokon a verseny annyira kiélesedett. Úgy véljük azonban, hogy a belső piac biztosítására irányuló termelésfejlesztő politika az export eszközét már csak azért sem nélkülözheti, mert különben nem is lehet oly változatos és oly racionális a termelés, hogy a belső fogyasztást növekvő mértékben ki tudja elégíteni. S ha van viszonylat, ahol a magyar ipari kivétel — ismétljük: küzdelem és áldozatok árán — kilátásokkal kecsegtethet, akkor az kétségen kívül a közeli kelet, melynek államai még felvevőképesek s ha fejlesztik és védik is saját iparukat, a számok tanúsága szerint, még igen jelentékeny és nagyon sokáig nem nélkülözhető importra vannak rászorulva.

LENGYEL GÉZA